



Visietekst muzische vorming

Inleiding

De doelenset muzische vorming vertrekt vanuit een voortdurende **wisselwerking** tussen **impressie** (leerling als belever van cultuur- en kunstuiting) en **expressie** (leerling als maker van kunstuiting), tussen **creëren** en **beschouwen**. Enerzijds krijgen leerlingen in deze vakdiscipline de kans om hun impressies van de wereld op een eigenzinnige, creatieve manier te verwerken. Ze uiten zich **expressief** en **creatief** door apart of gecombineerd gebruik te maken van de taal van de vijf muzische domeinen: beeld, muziek, drama, media en dans. De leerling is '**maker**' van kunstuitingen en maakt de muzische creaties zelf (*onderwijsdoelen, z.d.*).

Anderzijds krijgen leerlingen ook de kans om te **genieten** van kunstuitingen van 'kleine en grote' kunstenaars. Bij het **beschouwen** verrijken we bij oudere leerlingen het curriculum met kennis door hen op zoek te laten gaan naar de **maatschappelijke, geografische en historische context** van kunstuitingen. We laten hen ook kennismaken met enkele belangrijke artistieke creaties en stromingen van vroeger en nu en van over de hele wereld. Met deze kennis krijgen ze meer grip op de wereld om hun heen. Artistieke creaties bieden immers vaak een **reflectie van de samenleving** en de tijd waarin ze zijn gemaakt. Het scherpt ze ook hun historisch bewustzijn aan. Bij muzische vorming besteden we dus evenveel aandacht aan het kennismaken met de kunstzinnige wereld (inspiratie krijgen, het leren van de muzische taal, beschouwen) als aan het zich expressief uiten (het zelf gebruiken van die taal, het vormgeven, creëren).

Het **doel** van het muzisch leerproces is om leerlingen te laten uitgroeien tot unieke persoonlijkheden die zich op een rijke manier kunnen uitdrukken in verschillende muzische domeinen en die wegwijs raken in de wereld van cultuur en kunst. We streven hierbij geen artistieke vorming maar persoonsvorming na. We willen met andere woorden geen acteurs of dansers vormen, maar leerlingen die weten wat ze willen en voelen, die bewust in het leven staan, die kunstgevoeligheid tonen en die het waardevolle van kunst voor zichzelf en de samenleving kunnen uitdrukken.

Doelen

De minimumdoelen (MD) maken onderscheid tussen wat leerlingen moeten bereiken en nastreven en dit op het populatie- of individueel niveau. Voor **kleuters** zijn de doelen voor muzische vorming na te streven op populatieniveau (*zie figuur 1*). In het **vierde leerjaar** (L4) en het **zesde leerjaar** (L6) is het de bedoeling dat leerlingen de minimumdoelen **bereiken op populatieniveau**.

	Kleuter (5-6 jaar)	Vierde leerjaar (9-10 jaar)	Zesde leerjaar (11-12 jaar)
Na te streven MD populatie-niveau	- Nederlands (m.u.v. woordenschat en luisterbegrip) - Wiskunde (m.u.v. getalbegrip) - Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren		
Te bereiken MD populatie-niveau	- Nederlands: - Woordenschat - Luisterbegrip - Wiskunde: - Getalbegrip	- Nederlands - Wiskunde - Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - ICT - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren	- Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - ICT - Frans - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren
Te bereiken MD individueel niveau			- Nederlands - Wiskunde

Figuur 1: overzicht na te streven en te bereiken minimumdoelen

Opbouw

Elke doelenset bouwt systematisch vakspecifieke inhoud op vanuit de minimumdoelen. Hierdoor verwerven leerlingen niet alleen feiten, maar ook de manier waarop kennis tot stand komt, deze versterkt en getransfereerd kan worden. In figuur 2 vind je de opbouw van de doelenset muzische vorming.

Muzisch waarnemen- betekenis	
Muzisch waarnemen- betekenis	
Muzisch proces	
Muziek	} vijf muzische domeinen
Beeld	
Drama	
Dans	
Media	
Geïntegreerde muzische creatie	
Presenteren	
Reflecteren	
Muzische grondhouding	

Figuur 2: opbouw doelenset muzische vorming

GO! doelen

De doelenset muzische vorming omvat **twintig procent GO! doelen**. Omwille van de specifieke didactiek bij deze doelenset (zie *vormgeving onderwijsleerproces*), voegden we bij het onderwerp 'muzisch proces' een aantal GO! specifieke doelen toe: presenteren, reflecteren en



muzische grondhouding. Dit zijn essentiële onderdelen van het muzisch proces. We voegden ook twee doelen toe bij 'geïntegreerde muzische creatie'. Door de muzische domeinen te combineren, leren leerlingen verbanden leggen tussen vormen van expressie. Bovendien worden de creativiteit, flexibiliteit en het probleemoplossend vermogen van de leerlingen hier verder door versterkt. Daarnaast zijn er ook nog GO! doelen toegevoegd rond de betekenis van kunst voor zichzelf en de samenleving (MV.006) en rond het participeren aan een brede waaier van kunstervaringen (MV.007).

Horizontale samenhang: binnen de doelenset

Binnen de doelenset muzische vorming is er **samenhang tussen de twee grote onderwerpen: 'muzisch waarnemen-betekenis' en 'muzisch proces'**. Zo is er bijvoorbeeld een link tussen de doelen 'reflecteren over het muzisch proces' en de doelen van 'muzisch waarnemen-betekenis'. Doelen MV.001-MV.005 over het uitdrukken van eigen beleving van artistieke en muzische creaties, betekenis verwoorden en beschrijven van artistieke en muzische creaties, en het herkennen van artistieke creaties en kunststromingen zijn gekoppeld aan de doelen over het reflecteren over eigen muzische creatie, die van leeftijdsgenoten en artistieke creaties van kunstenaars. Daarnaast zijn de doelen van een muzische grondhouding en het afstemmen van eigen muzische inbreng op anderen en hierover reflecteren ook een voorbeeld van de samenhang tussen de doelen in muzische vorming.

Horizontale samenhang: over doelensets heen

Muzische vorming kan je ook linken aan andere vakdisciplines. Zo is er een link met **geschiedenis** bij het herkennen van kunststromingen en artistieke creaties (MV.003-MV.004). Er is ook samenhang met enkele doelen **burgerschap** wanneer het gaat over de waarde van kunst voor zichzelf en de samenleving (MV.006) of gepast gedrag gebruiken tijdens kunstbeleving (MV.008). Ook **wiskunde** kan gelinkt worden aan deze doelenset bij het herkennen van de bouwstenen bij het domein 'beeld' (lijnen, vorm, patronen en ruimte). Daarnaast krijgt **ICT** ook een plaats in deze doelenset bij de bouwstenen van het domein 'media'. De GO! doelen rond presenteren hebben een link met de doelenset **Nederlands**.

Verticale samenhang

Er zijn **vijf muzische domeinen** of kunstdisciplines (zie figuur 2) die een duidelijk afgebakende plek krijgen in de doelenset: **beeld, muziek, drama, dans en media**. Omdat elk muzisch domein zijn eigenheid heeft, besteden we veel aandacht aan het leren onderscheiden en gebruiken van de specifieke **bouwstenen, vaardigheden, technieken (werkvormen) en vormgevingsmiddelen**. Tijdens het proces van creëren ('maker') en tijdens het beschouwen van artistieke en muzische creaties ('belever'), geven de leerlingen betekenis aan wat ze beleven en drukken ze zich uit in artistieke taal. Om zich op een veelzijdige manier muzisch te kunnen uitdrukken, zullen leerlingen al doende heel wat kennis opdoen over de bouwstenen, vaardigheden, technieken of werkvormen en vormgevingsmiddelen eigen aan een bepaalde kunstdiscipline. Met deze kennis komen de leerlingen gaandeweg tot een **steeds rijkere beleving en meer verfijnde expressie**.



Begeleiding

In functie van brede basiszorg is het van belang dat je als leraar zicht krijgt op bepaalde belangrijke vaardigheden en kennis. Zo kan je kijken hoe een leerling **prikkels** van de omgeving en situaties **opneemt en verwerkt**, maar ook hoe de leerling kunstuitingen **beleeft, interpreteert en waardeert** (impressie). Daarnaast kunnen de **artistieke vaardigheden**, zoals ontwikkeling van ideeën, vormgevoel, gevoel voor ritme, motorische expressie of verbeeldingskracht in acht worden genomen. Niet alleen de artistieke vaardigheden, maar ook de **persoonlijke en sociale aspecten** zijn van belang: zelfvertrouwen, durf om te experimenteren, openheid voor andere perspectieven, samenwerking en reflectievermogen. Als leraar dien je uiteraard ook zicht te houden op de nodige **kennis** van de bouwstenen, vaardigheden, technieken en vormgevingsmiddelen om tot een rijke muzische creatie of beleving te komen.

Door deze **brede waaier aan vaardigheden en kennis** te observeren en te benoemen, kan je als leraar gerichte begeleiding en uitdaging bieden die aansluit bij de noden en het ontwikkelingsniveau van iedere leerling. Zo kan elke leerling zich **muzisch én persoonlijk verder ontplooiën**.

Vormgeving onderwijsleerproces

Een **muzisch klimaat** installeren in de klas of school lukt enkel wanneer je als leraar de **muzische grondhouding zelf** belichaamt en vanuit die houding leerlingen ondersteunt en coacht in het muzisch proces. Dit betekent het geven van positieve bekrachtiging (geloven in de ontwikkeling en het kunnen van leerlingen), open en respectvolle communicatie (een open houding zodat leerlingen durven experimenteren en dat iedereen aan bod komt), enthousiast modelgedrag (**modelleren**) (je biedt de leerlingen een inspirerend voorbeeld, participeert actief en neemt een ondersteunende rol op). Bij het vastlopen van het muzisch proces, kan je als leraar de rol van **coach** opnemen. In deze rol los je als leraar problemen op, verzamel je samen met de leerlingen ideeën, help je hen keuzes maken, motiveer en moedig je hen aan om verder te zoeken of te experimenteren, en maak je hen bewust van wat er gebeurt.

Bij didactiek van muzische vorming besteden we **evenveel aandacht aan impressie als aan expressie**. De didactiek richt zich enerzijds op het leren waarnemen van het onderwerp, de boodschap en de bedoeling, met op het einde van de basisonderwijs een verbreding naar de maatschappelijke, geografische en historische context (impressie). Anderzijds richt de didactiek zich op het gericht leren waarnemen van specifieke bouwstenen, vaardigheden, technieken (werkvormen) en vormgevingsmiddelen die de kunstenaar gebruikte om de kunstuiting expressieve kracht te verlenen (expressie). Dit verdiept niet alleen de waarneming maar reikt ook elementen aan die de leerling kan gebruiken bij het maken van een eigen kunstuiting. Voor deze artistieke expressie richten we de didactiek op het **muzisch proces en de muzische grondhouding** (Crul, 2017; 2018; PBD GO!, 2017).

Om te kunnen genieten van muzisch werk van anderen en om zelf creatief te kunnen vormgeven, is een bepaalde manier van 'zijn' noodzakelijk. We noemen dit de **muzische grondhouding**. De muzische grondhouding omvat persoonsgerichte attitudes, sociale attitudes en attitudes gericht op de (kunstzinnige) wereld. Bij het uitwerken van een grote muzische activiteit plaats je als leraar telkens één doel muzische grondhouding in de focus.



Bij muzische vorming is het **proces** dat de leerling doormaakt om een impressie om te zetten in expressie belangrijker dan het muzische eindproduct. Tijdens een muzisch proces worden enkele **fasen** doorlopen: **waarnemen** (beschouwen), **verwerken** en **vormgeven** (creëren) en eventueel **presenteren**. Reflectie maakt deel uit van elke fase (Crul, 2017; 2018; PBD GO!, 2017).

Opvolging

Bij muzische vorming wordt een **brede evaluatie** gehanteerd, waar de leerling als persoon centraal staat. Dit soort evaluatie kijkt verder dan enkel het beheersen van technieken: het brengt de totale persoon in kaart. Een goede evaluatie maakt zowel groeikansen zichtbaar als sterktes waarin een leerling als 'schittert'. Zo kunnen alle leerlingen vanuit hun eigen muzische situatie doorgroeien.

Je kan **verschillende evaluatiemethodieken** combineren, zoals observatie, portfolio, zelfevaluatie (**peilen naar begrip**), peerevaluatie (**effectieve feed geven**), rubrics of korte toetsmomenten. Belangrijk is dat de evaluatie deel uitmaakt van het leerproces: het biedt continu feedback en functioneert als een communicatiemiddel tussen leerling en leraar. Bij de opvolging richt je je zowel op de **proces- als productdoelen**. De **procesdoelen** zijn de doelen muzische grondhouding (**engageren**-doelen) en de **productdoelen** omvatten de kennis en vaardigheden (**begrijpen**- en **gebruiken**-doelen) die de leerlingen verwerven bij het aanleren van muzische technieken en bij het gericht leren waarnemen. Tijdens een waarneming, een creatieve verwerking, vormgeving of presentatie kan je als leraar observeren in welke mate de leerlingen de vooropgestelde doelen bereiken. In een nabespreking van de activiteit kan je de leerlingen laten verwoorden hoe ze de activiteit beleefd hebben ('muzisch proces') en kan je ook het 'muzisch product' bespreken. De evaluatiegegevens die in **feedback** teruggekoppeld worden, helpen de leerlingen vat te krijgen op hun muzische ontwikkeling en bieden je als leraar nuttige informatie voor de keuze van doelstellingen voor en aanpak van een volgende activiteit.